

<https://helda.helsinki.fi>

Hulluuden kurjistuvat markkinat

Sihto, Tiina

2022-03-21

Sihto , T 2022 , ' Hulluuden kurjistuvat markkinat ' , Janus : sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti , Vuosikerta. 30 , Nro 1 , Sivut 97-99 . <https://doi.org/10.30668/janus.109196>

<http://hdl.handle.net/10138/341918>

<https://doi.org/10.30668/janus.109196>

---

cc_by_nc_nd

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

tämisen tapoihin ja mahdollisuuksiin. Ehkä palvelurobotisaation vaikutuksia olisi tarpeen tarkastella myös siitä näkökulmasta, miten ja millä tavoin robotiikkaa pitäisi hyödyntää, jotta se edesauttaisi ihmisten terveyttä ja hyvinvointia. Kyse on tällöin niiden tapojen ja mekanismien tunnistamisesta, joilla palvelurobotiikka omaksutaan käyttäjien keskuudessa ja jolloin se voi johtaa uudenaikaisiin, älykkäisiin ja kehittyneisiin tapoihin järjestää ja tarjota hoivatyön palveluja. Sosiaalisten robottien käyttöönottolla on esimerkiksi todettu olevan positiivisia vaikutuksia erilaisten terapiamuotojen tarjoamisessa dementiapotilaiden hoidossa. Lisäksi palvelurobotiikkaa ja erityisesti tekoälyä ja algoritmeja hyödynnetään jo monien sairauksien tunnistamisessa, diagnostiikassa ja kliinisessä työssä. Tällaisten näkökulmien mukaanotto olisi laajentanut kirjan aihepiiriä ja tarjonnut myös ratkaisukeskeisiä näkökulmia palvelurobotiikan mahdollisuuksiin. Ehkä tärkein näistä on yhteistyön ja vuorovaikutuksen lisääminen teknologiakehittäjien ja terveys- ja sosiaalialan ammattilaisten kesken. Tutkimukset osoittavat, että se voi johtaa parempiin lopputuloksiin sekä myös lisätä palvelurobottien käyttöönoton positiivisia vaikutuksia ihmisten hyvinvoinnille.

HULLUUDEN KURJISTUVAT MARKKINAT

Tiina Sihto: *YTT, tutkijatohtori, Jyväskylän yliopisto*

Markku Salo: *Hullut mielenterveysmarkkinat. Kuinka korjata kurjistuneet mielenterveyspalvelut?* Vastapaino, Tampere. 2019, 319 s.

Kevään 2019 hoivakatiskandaali teki selväksi sen, että iäkkäiden palvelut ovat kriisissä sekä osoitti, millaisia puutteita on palvelujärjestelmässä, joka on jo pitkään toiminut kroonisessa rahoitusvajeessa. Iäkkäiden palvelut ja palveluasumisen hoitajamitoitus nousivat skandaalin myötä julkisen ja poliittisen keskustelun keskiöön. Keskusteluun nousi myös se, millaisia seurauksia on sillä, että iäkkäiden hoivan kenttä toimii yhä enemmän voitontavoittelun logiikalla. Seurauksena eivät välttämättä olekaan halvemmat kustannukset yhdistettynä asiakkaiden vahvempaan autonomiaan ja valinnanmahdollisuuteen, vaan palveluiden kurjistuva laatu, joka voi pahimmillaan johtaa asiakkaan hengen ja terveyden kannalta kohtalokkaiseen lopputulemiin.

Markku Salon teosta *Hullut mielenterveysmarkkinat. Kuinka korjata kurjistuneet mielenterveyspalvelut?* lukiessani mietin, mikä olisi mielenterveyspalveluiden kentällä tarpeeksi suuri skandaali, että se nostaisi palveluiden toimintalogiikan julkisen ja poliittisen keskustelun ytimeen. Kirjaa lukiessa huomasin miettiväni, että ehkä sellaista tilannetta ei ole. Iäkkäiden palveluiden tilan-

ne koskettaa, sillä jokainen meistä voi kuvitella itsensä tai läheisensä vanhana ja vanhuuden vuoksi hoivaa tarvitsevana. Mielenterveyspalvelut sen sijaan voivat tuntua monesta kaukaisemmalta, joltain sellaiselta, joka tapahtuu yhteiskunnan marginaalissa eikä kosketa minua vaan muita – näin erityisesti, jos puhutaan psykologipalveluita tai Kelan kuntouttavaa psykoterapiaa “raskaammista” palveluista.

Salon teos lähtee liikkeelle väitteestä, että Suomessa mielenterveystyön mielekkyysperusta on murentunut. Teos koostuu johdannosta sekä kolmesta erillisestä osasta. Ensimmäisessä osassa kysytään, kuinka mielen työltä vietiin mieli, ja äänen saavat erityisesti palveluiden työntekijät. Toisessa osassa tarkastellaan, mitä on tapahtunut todella, ja käydään läpi sitä, miten finanssikapitalismi ja uusliberalismi ovat muokanneet palvelutuotannon yhteiskunnallisia ja taloudellisia ehtoja. Viimeisessä osassa puhutaan mielenterveystyön uudesta tulemisesta, ja annetaan suosituksia palveluiden kehittämiseksi. Teos pohjautuu *Asumispalveluiden musta laatikko* -hankkeessa tehdyille haastatteluille sekä Salon yli kolmenkymmenen vuoden työhön psykiatrisen hoidon muutoksen tutkijana.

Salon ja kumppaneiden haastattelemien työntekijöiden puheenvuorot kertovat karua tarinaa siitä, mitä markkinointi- ja finanssialisaatiologiikka sekä yritys painaa kustannuksia alas tekevät mielenterveyspalveluille niin palveluiden asiakkaiden kuin niissä työskentelevien ammattilaisten osalta. Mielenterveyskuntoutujilla käydään kauppaa tavalla, jonka näkeminen ny-

kypäivän huutolaisuutena ei ole kaukaa haettava. Kuten vanhuspalveluissa, myös mielenterveystyössä palvelutuotanto ja pääoma monopolisoituvat, sillä skaaliedusta nauttivat suuret toimijat pystyvät kilpailemaan hintatasolla, joka on pienempien toimijoiden tavoittamattomissa.

Salo kertoo mielenterveystyön kurjistumisen tarinaa *“lattiarajasta ylöspäin”* (s. 160). En ole varma, onko tämä lukijan kannalta paras ratkaisu, erityisesti jos mielenterveyspalveluiden palvelujärjestelmätaso ei ole entuudestaan tuttu. Teos rönsyilee moneen eri suuntaan ja punaisesta langasta on välillä vaikea pitää kiinni – toki rönsyily on myös ymmärrettävää, koska palvelujärjestelmä ei tietenkään kehity siististi ja lineaarisesti, vaan on monien erilaisten osatekijöiden ja kehityskulkujen summa. Kirjan puolivälissä tulee myös pitkäkö osuus finanssialisaatiosta ja uusliberalismista. Nämä toki muodostavat viitekehysten, jossa palvelut toimivat ja muuttuvat, mutta makrotason kehitysten kuvaaminen “kesken” kirjan jäi mielestäni teoksen kokonaisuudesta irralliseksi. Toisaalta voi olla, että tutkijana olen ehdollistunut kirjoitustapaan, jossa mennään yleisestä yksityiskohtaisempaan, eli esimerkiksi järjestelmätasolta kohti erilaisten yksiköiden ja yksilöiden kokemusta, ja konventiota rikkova kerronnan tapa tuntuu sen vuoksi haastavalta.

Joka tapauksessa, olisin lukijana toivonut teokseen hieman enemmän niin sanottua kädestä kiinni pitämistä ja napakoittamista sekä mielenterveyspalveluiden järjestelmätason avaamista. Lisäksi teoksen haastattelusitaateissa

käytettyjen, haastateltavia kuvaavien lyhenteiden (esim. MR, V2, T1 jne.) avaaminen olisi ollut lukijaystävällinen valinta. Välillä lukijana on vaikeaa seurata sitä, mikä on haastateltavan positio – onko hän esimerkiksi palvelun tilaaja vai tuottaja, työntekijä, (lähi)esimies tai jonkun sidosryhmän edustaja. Teos olisikin mielestäni hyötynyt luvusta, jossa oltaisiin käyty yksityiskohtaisemmin läpi *Asumispalveluiden musta laatikko* -hankkeessa tehtyjen ja tässä teoksessa analysoidujen haastattelujen sisältöä sekä sitä, keitä haastateltavat ovat.

Tästä kritiikistä huolimatta teos oli kauttaaltaan mielenkiintoista luettavaa. Mielenenterveyspalveluista ja -markkinoista löytyy melko niukalti suomenkielisiä teoksia, ja kokonaisuudessaan Salon teos on hieno kuvaus siitä, missä tällä hetkellä mennään ja miksi. Teos herättää lukijassa myös runsaasti kysymyksiä esimerkiksi siitä, miten mielenenterveyspalveluiden piirissä olevien asiakkaiden kuntoutumista mitataan, ja millainen mielekkyyssperusta tällä mittaamisella on. Salon teos ei myöskään tyydy vain käymään läpi sitä kaikkea, mikä nykyisessä palvelujärjestelmässä on pielessä, vaan teoksen lopussa hän antaa myös suosituksia mielenenterveyskuntoutujien asumispalveluiden kehittämiseksi. Pidän tätä erityisen hienona ratkaisuna – liian usein palvelujärjestelmää käsittelevä kirjallisuus tyytyy vain kertomaan sen, mikä kaikki nykymuotoisissa palveluissa on pilalla, mutta ei tarjoa juurikaan ratkaisuvaihtoehtoja. Yhteiskuntapoliittisesti mielenkiintoinen ajatus on palvelutuottajien jako viiteen eri ryhmään koon ja toimintamuodon mukaan. Tämän jaon myötä yksikään palvelutuottajaryhmä ei saisi

markkinaosuudeltaan ylittää sote-alueella 33 prosenttia.

Tämän jaon tavoitteena olisi ensisijaisesti se, että palvelutuotanto ei pääsisi millään alueella monopolisoitumaan ja keskittymään liiaksi erityisesti suuryritysten käsiin, vaan että kentällä olisi tilaa erilaisille toimijoille. Salon teoksen loppusanojen soisi myös ohjaavan soteuudistusta, jonka onnistumista ei hänen mukaansa *”ratkaista taloushallinnon kanslioissa, ei tilaajapäälliköiden työpöydillä eikä kehittäjä-konsulttien näyttöpöytäillä. Ratkaisut tehdään siellä, missä asianosaisryhmät rakentavat paikalliselle hallintoalueelle soveliaimmat palvelut ja käytännöt: missä he toimivat kunnioittavasti, vastuullisesti ja läpinäkyvästi – yhdessä.”*

TALOUDELLINEN ERiarvoisuus HAITTAA TALOUSKASVUA

Niko Koskinen: *VTK, sosiologian maisterivaiheen opiskelija, Turun yliopisto*

Heather Boushey: *Unbound: How Economic Inequality Constricts Our Economy and What We Can Do about It.* Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts. 2019, 304 s.

Amerikkalainen ekonomisti Heather Boushey käsittelee teoksessaan taloudellista eriarvoisuutta. Monien mielestä erilaiset mekanismit, jotka voisivat vähentää ihmisten välistä eriarvoisuutta ja vähentää tuloeroja, ovat usein haitallisia esimerkiksi vapail-